

Profesia de sociolog: politica Facultății de Sociologie și Asistență Socială și politica Ministerului educației

Cătălin Zamfir

Profesia de sociolog are o situație specială. Multe profesii au o poziție clar definită, atât legal, cât și social-cultural. Pentru acestea se poate realiza cu ușurință un inventar al pozițiilor în organizații. Este situația profesiei de asistent social. Ea este definită prin lege și sunt posturi de „asistent social”. Aceasta nu înseamnă că profesiile reglementate legal nu sunt și ele deschise: pot să se integreze și în alte profesii „deschise”.

Ce este profesia de sociolog ? Rareori găsim posturi de muncă cu titulatura de sociolog. Și acest lucru, cred, este normal. Sunt puține posturi de *sociolog*, pe care le pot ocupa doar sociologii. Predarea sociologiei în învățământul superior și cel preuniversitar nu o poate realiza decât sociologii. Există în cercetare poziții de sociolog: institute de cercetare sau chiar în diferite organizații care au nevoie de cercetare sociologică. În rest, sociologia este o *profesie deschisă*. Ea este mai mult o *capacitate profesională deschisă* la o mulțime de profesii/ locuri de muncă.

În sfera profesiilor s-a produs o adevărată revoluție. Multe profesii înalt specializate nu presupun o pregătire specială universitară. Ele sunt deschise pentru a fi ocupate de persoane cu o variată pregătire universitară, dar presupun o combinație de pregătiri: „la locul de muncă” în organizații și prin cursuri postuniversitare: master sau de scurtă durată. Numărul acestor profesii „deschise” este în creștere rapidă. Ele reprezintă un câmp profesional pentru care sociologul are o pregătire de bază care îi oferă un avantaj competitiv și care trebuie exploatat. Mie îmi place să desemnez această oportunitate profesională pentru sociolog cu sintagma: „sociologul trebuie să cucerească instituțiile/ profesiile”. Specificul acestui câmp profesional deschis presupune o competiție între o mare varietate de pregătiri universitare de bază.

Întrebarea firească pe care noi sociologii trebuie să ne-o punem este: cum pregătește sistemul nostru de învățământ universitar pentru acest vast câmp profesional.

În 2000 s-a produs o schimbare drastică a sistemului universitar. Ea a fost făcută *în forță*, sub justificarea „reformei impuse de procesul Bologna”. Schimbarea a fost făcută în favoarea învățământului ingineresc și în detrimentul învățământului universitar și economic. Ulterior a devenit clar că a existat nu numai grabă și iresponsabilitate, dar și unele interese meschine.

Soluția adoptată în învățământul ingineresc cred că a fost corectă. În 4 ani se pot produce ingineri. Și cei care vor să obțină o pregătire suplimentară, pot urma un master de 1 an, imediat după terminarea facultății sau mai târziu în funcție de domeniile în care lucrează. Se presupune, și acest lucru se întâmplă în fapt, majoritatea absolvenților politehniști se angajează ca ingineri. Ei termină facultatea cu o profesie. În sistemul universitar sistemul de 3+1 se dovedește în multe cazuri a fi distructiv.

Aproape toate facultățile universităților au fost reduse la 3 ani. Aceasta nu s-a întâmplat la facultățile cu profil tehnic. Probabil că acest lucru este valabil, într-o oarecare măsură pentru facultățile cu profil universitar. Se presupune că în 3 ani, unele facultăți pregătesc suficient pentru a fi profesori în învățământul preuniversitar. Nu prea pot însă să se angajeze în domenii aplicative pentru că nu au pregătirea necesară. Puțini absolvenți ai învățământului universitar au șanse în domenii aplicative. Unii dintre ei vor să meargă mai departe să urmeze o carieră de cercetare și/sau universitară. Pentru aceasta, firește, ei trebuie să parcurgă un master de 2 ani.

Schimbările din 2000 au pus învățământul sociologic într-o situație dificilă.

Pentru că sociologia se predă doar excepțional în licee (cred că suntem una dintre puținele țări din lume, probabil nici una din Europa, cu o asemenea opțiune ciudată) la terminarea celor 3 ani cu profil universitar-general, absolvenții de sociologie nu au avut nici o pregătire aplicativă. Sunt foarte puține locuri de muncă pentru sociologi generaliști.

Am sesizat că studenții noștri ieșeau din facultate cu o anumită stare de confuzie. Aveau o pregătire rezonabil de bună teoretică și metodologică de cercetare, dar locurile de muncă în acest domeniu sunt foarte restrânse. Pe de altă parte întreprinderile economice și instituțiile publice resimțeau difuz nevoia de sociologi, dar nu ele nu știau ce să facă cu sociologii, iar tinerii sociologi aveau sentimentul că nu știu ce puteau oferi competențe practice. Dimensiunea socială a activității instituțiilor este tot mai evidentă și nevoia de competență specializată în domeniul social era tot mai acută. Dar asemenea competențe începuseră să se dezvolte oarecum în afara sociologiei, dar ele suferă de o anumită lipsă de „imaginație sociologică”. În Occident am sesizat o tendință pe care noi am considerat-o a fi inadecvată: sociologia a rămas cu o orientare teoretică și metodologică valabilă doar pentru cercetare, lipsită de dezvoltări aplicative. Făcând o asemenea constatare, facultatea noastră a decis ca în cadrul ei să oferim studenților noștri o orientare complexă: împletirea culturii sociologice fundamentale, teoretică și metodologică, cu direcții de specializări cerute de piața muncii. Din acest motiv am introdus în facultate, pe lângă o formare generală fundamentală, **specializări**. Aceste specializări urmează să răspundă flexibil și rapid la noile cerințe ale pieței muncii.

Prin această modificare se încalcă astfel un principiu fundamental al UE ca toate ciclurile școlare să se termine cu o pregătire profesională. În viziunea UE asupra promovării incluziunii sociale, este cuprins ca unul dintre cele mai importante obiective: toate formele de învățământ să se finalizeze, pe lângă o pregătire de cultură generală sau cultură profesională generală, simultan cu o formație profesională cerută de piața muncii. O asemenea cerință este importantă pentru toate formele de învățământ: de la ciclul gimnazial, liceal și cel universitar.

Noul sistem presupunea că marea majoritate a absolvenților de 3 ani nu se vor angaja, ci vor continua un master de 2 ani care să le ofere profesii propriu-zise. Această presupuziție s-a dovedit complet falsă. Quasi-majoritatea absolvenților de sociologie se angajează. Găsesc locuri de muncă, dar în domenii aplicative pentru care sistemul nu le oferea o pregătire corespunzătoare. De ce absolvenții se grăbesc? Politica învățământului îi forțează. Se oferă doar 50% de locuri bugetate dintre absolvenți. Restul trebuie să plătească taxe. În plus, datorită numărului redus de burse, ei nu primesc bursă. Și nici locuri în cămin, datorită neconstrucției de cămine.

La aceasta se adaugă încă o eroare care amplifică efectele negative ale noului sistem: rigiditatea reglementării sistemului universitar. Se impune absolvirea de 5 ani (3+2). În mod rigid, masterul de 2 ani devine pentru sistemul universitar obligatoriu. Indiferent de tipul de master, se impune un master de 2 ani. Dar pentru multe

programe de master cu profil practic 1 an este suficient. În universitățile occidentale marea majoritate a masterelor sunt de 1 an. După un an absolvenții pot să intre în sistemul muncii. Soluția care trebuie urgent adoptată de Minister este flexibilizarea sistemului de master. Aceasta se face simplu prin menținerea masterului de 1-2 ani. Datorită flexibilității cererii, nevoia de alte forme de pregătire este în creștere. Un al doilea master aplicativ de 1 an devine necesar și atractiv.

De fapt, chiar prin anul 2000, în Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității București s-au dus multe discuții în legătură cu profilul secției de sociologie. Absolvenții noștri se considerau insuficient pregătiți pentru cerințele locurilor de muncă pe care le găseau.

Noi o oferim o pregătire sociologică de bază, considerată a fi satisfăcătoare teoretic și metodologic.

a. Oferă o creștere a „imaginației sociologice” care devine o parte tot mai importantă pentru toate profesiile. Paradoxal, contrar tendinței universale, România este una dintre puținele universități care practic a exclus sociologia din pregătirea celorlalte domenii.

b. S-a dovedit a fi o bună bază de pornire pentru absolvenții noștri în toate locurile de muncă pe care le găseau, dar cu o deschidere practică insuficientă.

Aș putea spune că secția de sociologie risca să se confrunte cu o criză: pregătire de bază satisfăcătoare, dar deficitară în ceea ce privește deschiderea către vastul domeniu al profesiilor practice. În acest context Facultatea noastră a decis să producă o restructurare a facultății: să combine o pregătire sociologică de bază (primii 2 ani) și o specializare (ultimii 2 ani, la care se adaugă și o largă varietate de cursuri sociologice opționale și facultative). Inițial am introdus 6 specializări. Avem informații că studenții au primit foarte pozitiv această nouă orientare. Ei pleacă din facultate cu o mai bună înțelegere a aplicabilității practice a sociologiei și cu o șansă mai ușoară de transfer dintr-o specializare în alta.

Aici ne-am ciocnit de o altă reglementare ineptă. Un isteț de la Minister, obsedat, probabil de ce învățase de la sovieticul Kedrov, de clasificarea științelor a reușit să introducă într-un HG tot felul de clasificări ciudate care introducea o listă săracă de „domenii” și doar câteva specializări. Problema este dublă. În primul rând este bazat sistemul universitar de a răspunde flexibil la varietatea de cerințe de specializare. Nu mai putem oferi decât câteva specializări, și acestea prost definite. Și această direcție este contrară practicii occidentale caracterizată printr-o explozie de specializări. În al doilea rând, lista de specializări este o improvizație prost alcătuită. Cazul sociologiei este un exemplu clar de cât de irațional se poate face această listă. „*Domeniul sociologie*” are 3 „specializări”: *sociologie, antropologie socială și asistență socială*. Comentariul este de prisos: sociologia este ori domeniu ori specializare; antropologia socială nu este o specializare a sociologiei, ci un „domeniu” la același nivel cu sociologia; iar asistența socială este o specializare multidisciplinară.

Eu cred că făcând această opțiune, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității București a fost corectă, iar reglementarea Ministerului Educației și Cercetării a fost fundamental greșită.

Cred că sunt necesare 3 modificări urgente în politica Ministerului pentru a oferi sistemului universitar un cadru adecvat de adaptare flexibilă și creativă la cerințele unei societăți globalizate tot mai dinamică:

1. Revederea schemei rigide 3+2 a sistemului care dezavantajează clar universitățile. Este necesar ca fiecare domeniu să decidă formula cea mai bună: 3+2 sau 4+1.

2. Să abandoneze HG cu pretenția absurdă de a pune domeniile și specializările în cadrul îngust și artificial. Dimpotrivă, să stimuleze o orientare practică a sistemului universitar.
3. Să ofere posibilitatea facultăților/studentilor să aleagă în funcție de necesitățile în schimbare între masterale „de lungă durată” (2 ani) sau masterale „de scurtă durată” diversificate (2 masterate de câte 1 an).